

NEKAJ UTRINKOV O DRUŠTVU SLOVENCEV »SAVA« V BEOGRADU¹

MONIKA KROPEJ

V prispevku je predstavljenih nekaj odlomkov iz življenja Slovencev v Beogradu in dejavnosti članov društva beograjskih Slovencev »Sava«. Poudarjen je pomen njihovega aktivnega druženja, predvsem športnega in kulturnega, ter vloga katoliške cerkve, ki jo je imela pri ustanavljanju društva.

Ključne besede: Slovenci, Beograd, Društvo Slovencev »Sava«, izseljenci.

This paper presents a few impressions from the lives of Slovenians in Belgrade and the activities of the members of the Sava Slovenian Society in Belgrade. The emphasis is on the importance of their social gatherings, especially in terms of sports and culture, and the role of the Catholic Church in establishing the society.

Keywords: Slovenians, Belgrade, Sava Slovenian Society, emigrants.

Beograd – nekoč prestolnica Jugoslavije in pomembno kulturno ter politično središče, kjer so živeli ali so tja prihajali številni znameniti Slovenci, npr. igralka Ita Rina, letalec Edvard Rusjan, igralec in režiser Stevan Žigon, operna pevka Valerija Heybal in še mnogi drugi – je danes prestolnica Republike Srbije in še vedno tudi domovina številnih Slovencev in njihovih potomcev. Največ jih je prišlo iz gospodarskih razlogov, ker so v Srbiji našli delo ali so bili tja službeno premeščeni, mnogi že pred prvo svetovno vojno. Kar nekaj tistih, ki so jih iz Slovenije med drugo svetovno vojno deportirali Nemci, je ostalo v Srbiji, ker so si tam ustvarili družine, tako kakor npr. slovenska pisateljica Nada Gaborovič. Po drugi svetovni vojni so se v Beograd preselile družine slovenskih oficirjev, pa tudi drugih poklicnih skupin. Nekateri med njimi so se po osamosvojitvi Slovenije vrnili nazaj, vendar je bilo teh malo.

¹ Moj obisk v Beogradu je trajal le slab teden, od 28. maja do 2. junija 2007, v teh dneh ni bilo veliko časa za spoznavanje življenja Slovencev v Srbiji. Za svoje vtise in spoznanja, ki sem jih vendarle uspela pridobiti v tem obdobju, pa se iskreno zahvaljujem vsem članom Društva Slovencev »Sava«, ki so mi posvetili svoj čas, gospe Lidiji Lukić in še posebej beograjskim kolegicam v Etnografskem inštitutu SANU: prof. dr. Dragani Radojčić, dr. Jadranki Đorđević Crnobrnja, Biljani Vuković, dr. Milini Ivanović Barišić, predvsem pa dr. Mladeni Prelić, ki me je predstavila v Društvu Slovencev »Sava« in slovenskemu nadškofu msg. Stanislavu Hočvarju, ki me je zelo prijazno sprejel v prostorih beograjske nadškofije.

Danes živi v Srbiji okoli 4000 Slovencev, torej precej manj, kakor jih je bilo do srede prejšnjega stoletja, ko jih je tam živelo prek 10 tisoč. Po osamosvojitvi Slovenije so se Slovenci v Srbiji začeli organizirati v društva, teh je danes sedem. Tako je leta 2001 v Beogradu nastalo Društvo Slovencev v Beogradu »Sava«; malo pred tem – leta 1997 – je bilo ustanovljeno Društvo Slovencev »Kredarica« v Novem Sadu, ki je ob desetletnici izdalo zbornik *Kredarica* (2007); sledila so še: Slovenska kulturna skupnost »France Prešeren« v Nišu, ki izdaja svoj *Bilten*, leta 2006 pa so izdali tudi publikacijo *Slovenski muzičari u niškom kraju*; Društvo Slovencev »Kula« v Vršču prav tako izdaja *Bilten*; Slovenska kulturna skupnost Timoške krajine »Ivan Cankar« v Zaječaru pa izdaja *Slovensko besedo*. Kmalu zatem sta nastala še Društvo Slovencev »Planika« v Zrenjaninu in Društvo Slovencev v Subotici. Poleg teh pa deluje tudi več slovenskih združenj in organizacij. Društva so med seboj povezana in se večkrat srečujejo, obiščejo in sodelujejo. Zgodovino Slovencev v Srbiji pripravlja Pavle Jović.²

Začetki Društva Slovencev »Sava« segajo v leto 2000, ko se je v prostorih župne cerkve sv. Jožefa delavca na Karaburmi v Beogradu zbrala manjša skupina Slovencev.³ Pri tem je imela pomembno vlogo slovenska cerkev, še posebej slovenski nadškof msg. Stanislav Hočevar. Pri prvih srečanjih je zelo dejavno sodeloval slovenski župnik Ciril Zajec, saj so se na njegovo pobudo zbrali ustanovitelji društva in eden med njimi mi je o tem dogodku pisal tudi v pismu:⁴

V Beogradu oziroma v Srbiji je od leta 1945 živelo lepo število Slovencev. Za njih je skrbela predvsem cerkev. V Beograd so rada prihajala slovenska dekleta kot hišne pomočnice. Zaradi svoje pridnosti in delavnosti so si lahko ustvarile družino s srbskim partnerjem, vendar so se zato tudi pogosto asimilirale. V srbske rudnike pa so prihajali slovenski rudarji in ustvarjali kar močna naselja, kot je na primer Rava Reka pri Čupriji. Tam so sezidali tudi cerkev v čast sv. Barbari. Imeli so tudi svojega duhovnika, pogovorni jezik pa je bil slovenski.

Po drugi svetovni vojni so se Slovenci na veliko vračali v ožjo domovino. Cerkvi je bilo prepovedano kakršnokoli delo z bivšimi priseljenci, tako je bilo seveda tudi v Beogradu. Število Slovencev je neverjetno hitro upadalo, tako da jih je danes v Beogradu samo še nekaj tisoč, nekoč pa jih je bilo na desettisoče.

Da bi ohranili svojo slovensko identiteto, je skrb za slovenske potomce,

² Tako so mi povedali že prvi dan mojega obiska v društvenih prostorih, v sredo, 30. maja 2007, ko so imeli tečaj slovenskega jezika.

³ Po društvenih virih so se prvič zbrali v večjem številu jeseni leta 2000 na sestanku, za katerega je dal pobudo slovenski nadškof msg. Stanislav Hočevar. Naslednjo pomlad, 17. maja 2001, so se zbrali v župniji sv. Jožefa delavca na Karaburmi pri duhovniku Cirilu Zajcu, kjer so osnovali iniciativni odbor za ustanovitev društva. Ustanovna skupščina pa je bila 23. junija 2001.

⁴ Datumi, ki jih navaja, se sicer ne ujemajo povsem.

ko so se razmere omilile, ponovno prevzela v svoje roke cerkev. Slovenci v glavnem ne govorijo svojega maternega jezika, a čutijo, da pripadajo slovenskemu narodu.

Velik dogodek za Slovence v Beogradu je bil 21. maj leta 2000, ko se je na pobudo nekaterih potomcev Slovencev –, med katerimi so bili Branko Hajdinjak, Aleksander Šuster, Paula Milovanović, Vladimir Žnidaršič in drugi – zbralo v župnijski cerkvi sv. Jožefa delavca na Karaburmi v Beogradu pod pokroviteljstvom slovenskega župnika Cirila Zajca. Osemnajst Slovencev je pri prvem srečanju takoj ustanovilo novo društvo in mu nadelo ime »Društvo Slovencev Sava«.

Za ime »Sava« so se odločili zato, ker je Sava slovenska reka, ki se v Beogradu izliva v Donavo – po vodi nas torej povezuje z ožjo domovino, lepo Slovenijo.

Od 21. junija 2001 je društvo tudi uradno potrdil beograjski SUP, za prvo predsednico je bila izbrana Anica Saba. Slovenski Beograjčani so z veseljem pozdravili svoje društvo. Na njega so ponosni, saj se jih je včlanilo že nad 1000. Tako jim bo stara domovina bližja po jeziku in običajih.

Beograjski Slovenci so predvsem hvaležni svoji Cerkvi. V najtežjih časih asimilacije je ohranjala njihovo narodno identiteto in zavest, zvestobo materinemu jeziku in stari domovini. To ji mnogi težko priznajo, vendar je bila zvesta varuhinja narodne zavesti. To se je potrdilo tudi pri društvu »Sava«, saj je bila pomemben faktor pri njegovem rojstvu, kjer je bil odločilen predvsem gospod župnik Ciril Zajec.

Pismo je bilo napisano kot predlog, da bi gospod župnik Ciril Zajec dobil priznanje s strani matične slovenske Cerkve. Leta 2007 je namreč praznoval 80-letnico in Slovincem v njegovi župniji, za katere je veliko naredil, se je zdelo primerno, da bi bil za požrtvovalno delo in prizadevanja v župni cerkvi sv. Jožefa delavca na Karaburmi, ki jo je vodil že več kot 20 let, in za veliko podporo, ki jo je nudil Slovincem, živečim v Beogradu, deležen priznanja iz matične Slovenije. V času bivanja v Beogradu je iz cerkvice ustvaril prijetno zbirališče vernikov. Njegova župnija je zelo velika, poleg tega pa je prevzel še skrb za cerkev Povišanja sv. križa v Borči, kjer je tudi opravljal krste, poroke in maše za pokojne. Kot človek z izjemno energijo in izkušnjami je vodil Slovence v Srbiji, bil je dejaven pri njihovih sestankih, pomagal pa je tudi z nasveti svojim ljudem, mladim in družinam, ter organiziral številne prireditve in kulturne dogodke.

Slovensko društvo »Sava« praznuje torej svoj rojstni dan 23. junija 2001, ko je bilo uradno potrjeno. In na ta dan vsako leto priredijo društveno srečanje. Za predsednico je bila izbrana gospa Anica Sabo, pozneje je to funkcijo prevzel gospod Vladimir Uršič.

Od leta 2003 prizadevni člani društva izdajajo tudi svoje glasilo – *Bilten* Društva Slovencev »Sava«, pri katerem aktivno sodeluje tudi prof. dr. Maja Đukanović, hčerka prof. dr. Petra Vlahovića in njegove žene Brede, ki ima slovenske korenine. Prof. Đukanovićeve je tudi lektorica glasila in je dolga leta člane Društva Slovencev »Sava« poučevala slovenščino. Pri društvu je namreč po skupinah (začetna, nadaljevalna, prevajalska) organizirana *Šola oz. dopolnilni pouk slovenščine, kulture in tradicije*.

Prostore ima društvo v najemu na Višegradski ulici 23, kjer se dobivajo vsak teden – večinoma ob petkih med šesto in osmo uro zvečer, medtem ko imajo sredi tedna ob istem času tečaj slovenščine.

Društvo je zelo dejavno v kulturnem pogledu: ima namreč več sekcij – dramsko skupino, mešani zbor, vokalni kvartet »Sava«, otroški zborček. Na športnem področju se družijo v različnih športnih ekipah, npr. v nogometni, hodijo na izlete in v hribe. Srečujejo pa se tudi v krožkih, npr. v kuharskem si izmenjujejo in preskušajo slovenske recepte. Poleg tega imajo tudi svoj Odbor za zdravstvo in socialo.

Še posebej so dejavni na pevskem področju in vsako druženje sklenejo s slovensko pesmijo, prav tako ob društvenih srečanjih pogosto pripravijo različne kulinarčne specialitete. Zelo se razveselijo, kadar gostujejo v Srbiji slovenski umetniki, npr. Slovenski oktet, gledališke skupine, različni pevski zbori, kadar je organiziran koncert slovenskih izvajalcev ali obišče Beograd kaka poznana osebnost iz Slovenije ali je tam razstava slovenskih likovnih umetnikov.

Letno pripravijo več kulturnih prireditev, med njimi Prešernov dan in dan Društva Slovencev »Sava«, 23. junija, Miklavževanje, Pust in Martinovo. Občasno organizirajo tekmovanja v recitiranju z drugimi slovenskimi društvi v Srbiji. Prireditve po navadi vključujejo glasbeni, književno-jezikovni, dramski in otroški del programa.

Vsako leto društvo poskrbi za obisk v Sloveniji, t. i. Poletje v Sloveniji; obiščejo slovenske kulturne in geografske znamenitosti, osvojijo vrhove slovenskih gora, si ogledajo Prešernovo rojstno hišo, Bled, Tolmin in druge zanimivosti. Nekateri se udeležijo tudi Poletne šole slovenskega jezika v Ljubljani. Večkrat organizirajo tudi društvene izlete ali obiščejo druga slovenska društva v Srbiji, o tem poročajo v društvenem glasilu in se še dolgo pogovarjajo ob druženju in doživetjih.

Člani športne sekcije so ponosni na svoje nogometno društvo »Sava«. Ko sem jih obiskala v društvenih prostorih, so mi z navdušenjem pripovedovali, kako se bodo avgusta v Ljubljani udeležili *III. Svetovnega nogometnega prvenstva Slovencev po svetu*. Takole je pisal vodja nogometne ekipe in njen zavzeti član:

Vsi igralci nogometnega moštva »Sava« so iz Beograda in Pančeva in vsi so neprofesionalni igralci, ki igrajo nogomet zgolj ljubiteljsko. Do zdaj sem jih vodil in treniral sam, pred par tedni pa sem dobil nekaj pomočnikov, tako da je zdaj lažje. (Pismo, 19. 7. 2007).

I N F O R M A C I J A

Ljubljana, 29. jul - 5. avgust 2007. godine

Fudbaleri Društva Sava Beograd, se pripremaju da idu u Ljubljano u gore navedenom terminu, na III otvoreno fudbalsko prvenstvo. Pretpostavlja se da će biti oko dvadesetak fudbalera. Organizator je SVS Slovenija. Organizator je naveo da će smeštaj biti u Studentskom domu u Ljubljani, u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama sa tri obroka dnevno. Uobičajeno je da kada fudbalski klub putuje na utakmicu, pogotovo prvenstvo, na strani, ima i svoje navijače. Izuzetno su važni članovi porodice. Što više članova porodice to bolje. Za sportiste. Takva podrška je najvažnija. SVS ih navodi kao ostali. Uslovi za „ostale“, turiste, ili navijače, su sledeći: smeštaj u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama za navedeni period iznosi 160 Evra. Cena povratne, pojedinačne vozne karte, Beograd-Ljubljana-Beograd, iznosi 4.700,00 dinara. Ako grupa bude brojala 50 osoba i više, cena je 3.800,00 dinara.

P R O G R A M

Naš fudbalski tim će pored utakmica imati i slobodne dane (ne zna se još precizno). Prvi slobodan dan koji bude bio, iskoristiće se, za jednodnevni boravak na moru (kupanje i sunčanje). Možda odigramo i prijateljsku utakmicu sa tamošnjim klubovima (Ankaran, Izola, Portorož), ili slično. Drugi slobodan dan bi se iskoristio za posetu Postojni ili Kocjanskoj jami, takodje sa mogućnošću igranja utakmice. Ukoliko bude još neki slobodan dan, na licu mesta bi se dogovorili kako da ga iskoristimo. Jedina obaveza je prema ŽTP-u, (u broju u kome krenemo moramo i da se vratimo). „Ostali“, ili turisti, i slično, su po dolasku u Ljubljano, slobodni da odluče da li će biti u navedenom Studentskom domu, ili potražiti neku drugu varijantu, ili rešenje, svog boravka. Konačni spisak, i prva rata od 3.000,00 dinara se mora predati do 25. aprila. Prijave i informacije su moguće svake srede od 18,00 - 20,00 časova u prostorijama društva „Sava“ u Višegradskoj ulici broj 23.

Branislav Hajdinjak

Nogometno društvo »Sava« leta 2007, ko so se udeležili 3. Svetovnega nogometnega prvenstva Slovencev po svetu v Ljubljani (Arhiv društva, B. Hajdinjak).

Kratka predstavitev društva in Program dogajanja ob prireditvi 3. Svetovno nogometno prvenstvo Slovencev po svetu v Ljubljani (Arhiv društva, B. Hajdinjak).

Prvenstvo je organiziralo Izseljensko društvo Slovenija v svetu (Štula 23, Ljubljana), še posebej gospod Gregor Batagelj. Navdušenje in pričakovanja moštev so bila velika. Iz Srbije je tekmovalo tudi moštvo nogometašev Društva Slovencev »Kredarica« iz Novega Sada. Kako je potekalo prvenstvo in kako so se Slovenci iz Beograda odrezali proti skupinam iz Argentine, Belgije, Nemčije, Italije in številnih drugih držav, je manj pomembno. Pomembno je, da so lahko nastopali in se ob tej priložnosti tudi družili in spoznavali ter si izmenjevali svoje izkušnje.

Kakor omenjeno, ima v življenju Slovencev v Srbiji zelo pomembno vlogo Beogradska nadškofija. Vodi jo slovenski nadškof, msg. Stanislav Hočevar,⁵ ki je nasledil zelo priljubljenega nadškofa Franca Perka. Nadškofija izdaja glasilo *Blagovest*. Slovenskim vernikom in predvsem tudi otrokom pa se posveča pater Franc Šenk, ki vodi verouk.

V Beogradu živijo tudi Slovenci, ki niso člani slovenskega društva »Sava«. Med obiskom v Beogradu sem se srečala z gospo Lidijo Lukić (dekliški priimek Glušica). Njena družina – oče, ki je bil oficir, mama in brat Nikolaj – se je v Beograd preselila, ko je

⁵ Obiskala sem ga v 31. maja 2007 v Nadškofijskih prostorih na ulici Svetozara Markovića 20.

imela sedem let. Po poklicu je bila ekonomistka in je delala v trgovskem podjetju Centroprom. Poročena je bila z nadzornikom poletov, zdaj pa je že nekaj let vdova. Hči Iva študira gradbeništvo, slovensko ne govori, vendar pa razume materin jezik. Gospa Lidija sicer premišlja, da bi se udeležila srečanj članov Društva Slovencev »Sava«, da bi videla, kako je organizirano druženje v slovenskem društvu »Sava« in kako preživljajo čas, vendar je njeno življenje zapolnjeno z drugimi obveznostmi, zato se ji ne posreči, da bi to željo uresničila. V Slovenijo prihaja le poredko, še posebej, ker njen brat zdaj živi na Poljskem, tako da večkrat obišče njega kakor pa rojstno domovino.

Društva vsekakor povezujejo in utrjujejo zavest o slovenski identiteti, vendar pa nekateri Slovenci ne čutijo potrebe, da bi se dejavno vključili v njihovo delovanje.

A FEW IMPRESSIONS ON THE SAVA SLOVENIAN SOCIETY IN BELGRADE

The Sava Slovenian Society was established on 23 June 2001, when it was officially approved. Every year on this day they organize a celebration for all the members. Since 2003, the society's industrious members have been publishing their own newsletter, titled Bilten, and also offering a school with lessons to reinforce the Slovenian language, culture, and tradition at three separate levels (beginner, intermediate, and translation groups). The society members meet every Friday at six pm at the society's quarters. The society has various groups dedicated to cultural, social, and sports activities, and they take trips together and go for hikes. In addition, they also have their own health and social care committee.

The society is especially active in singing, and every meeting closes with a Slovenian song. They also often prepare various ethnic foods for their meetings. Every year the society organizes a trip to Slovenia called "Summer in Slovenia" to visit Slovenian cultural and geographical sites, climb Slovenian mountains, and visit the house where Prešeren was born and other interesting places in their old ancestral land. Some also attend the Slovenian Summer School in Ljubljana. The members of the sports groups are very proud of their Sava soccer club, which competes in the Soccer World Cup for Slovenians Abroad.

Dr. Monika Kropelj, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, monika@zrc-sazu.si

